

IVO PRANJKOVIĆ

Za demokratizaciju hrvatske ortoepske norme

Među hrvatskim normativcima bilo je s vremena na vrijeme upozorenja da se u praksi često odstupa od tzv. klasične, novoštokavske distribucije naglasaka, osobito kod riječi stranoga podrijetla. Koliko mi je poznato, na to je prvi utemeljenije i razrađenije upozorio Kuzma Moskatelo člankom »Akcentuacija tuđica na -or u hrvatskom jeziku« (Moskatelo 1954: 51-56). On napominje da bi se riječi tipa *kompozitor*, *sterilizator*, *ventilator*, *regulator*, *inkvizitor*, *moralizator* i sl. prema »teoretičarima« trebale naglašavati sa sporim na trećem slogu od kraja (npr. *kompòzītor*), ali da se »u praksi uporno ostaje kod stranog akcenta u tim riječima« (nav. dj., 51), tj. kod akcenta tipa *kompozītor*. On to opravdava time da je »kod ljudi živ zvukovni osjećaj akcenta iz stranog jezika, odakle te riječi potječu, a to je romanska osnova« (nav. dj., 54). On je također spomenuo da sličnih »akcenatskih anomalija« ima i u drugim tuđicama odnosno složenicama, npr. *kilovat-sât*, *alârm*, *pöllumjêsečnik*, *rižôto*, *grkokòtolik*[1] i sl. Pri kraju članka Moskatelo zaključuje: »Gornji primjeri pokazuju, kako narod znade odstupati od uobičajenih akcenatskih principa, i nameće se pitanje, neće li po toj istoj praksi sam narod trajno primiti silazni akcent na srednjem slogu i kod tuđica na -or ili će to biti samo u prvoj fazi njihova živovanja u našoj sredini« (nav. dj., 55).

Na taj je članak oštro uzvratilo Dalibor Brozović u istom godištu *Jezika* (Brozović 1955: 118-123). On se energično protivi Moskatelovoj tvrdnji da su naglasne realizacije tipa *kompòzītor* djelo teoretičara, a da je u praksi *kompozītor*. On smatra da je tu teorija izvedena iz prakse te da »one prakse, koja je za nas odlučna, pisac možda i ne poznaje« (nav. d., 118) odnosno da »nekoliko milijuna dobrih štokavaca« govori tako (npr. *okúpātor*) »zato što drukčije i ne mogu govoriti, ukoliko govore riječ, koja je za njih obična. A ako pak ne govore *kompòzītor*, razlog je samo u tome, što te riječi uopće i ne govore«. Naglasak se pomiče za slog naprijed zato što je »gotovo nemoguće izgovoriti silazni i brzi akcent u sredini izgovorne cjeline, ako ih izgovaramo s punim štokavskim muzičkim intervalom i s punom napetošću. A kod nas se akcenti ne izgovaraju na pravi način ni kod perifernih ni kod zagrebačkih 'školskih' štokavaca. Novoštokavska je akcentuacija pravom štokavcu fiziološka potreba. Zagrebačkom je stečena navika« (nav. dj., 121).

Što se tiče samih štokavaca (tzv. centralnih, kako ih on sam zove), Brozović je vjerojatno imao pravo, ali danas, nakon gotovo pola stoljeća poslije spomenute polemike rasprave, moramo ustvrditi da nije imao pravo kad je napisao i ovo: »Koliko nam se god gdjekad činilo, da centralnoštokavski akcenatski sustav kao cjelina uzmiče, to je samo relativno, ograničeno i prividno, pojedinačno. U apsolutnom mjerilu taj sustav polako i sigurno nezadrživo napreduje, potpomognut svojom golemom masom govornih subjekata i objektivnim prilikama, koje mu jako pogoduju« (nav. dj., 122). Čini se da se dogodilo upravo suprotno, tj. da objektivne prilike nisu baš išle na ruku centralnoštokavskom naglasnom sustavu, te da bi to normativna ortoepija napokon morala uzimati u obzir. Uvjeren sam da danas ima malo i novoštokavaca (računajući čak i »centralne«) koji govore *radijātor* ili *akumulātor*[2] te da su naglasci tipa *radijātor* posve prevladali. Među razlozima takvu stanju treba svakako spomenuti činjenicu da je utjecaj medija u međuvremenu bio sve veći, a da najutjecajniji medijski centri u pravilu nisu smješteni u »centralnoštokavsko« područje: ni Zagreb, ni Rijeka, ni Split,[3] ni Osijek. Dogodilo se u vezi s naglascima nešto za što se zalagao još Adolfo Veber Tkalčević, koji je doduše bio zagovornik što-

kavštine, ali i oštar protivnik tzv. »skrajnje štokavštine«. Očito je da su u služenju standardnim jezikom tzv. periferni štokavci (kako ih također naziva Brozović) i neštokavci dosljedni novoštokavski (centralni) naglasni sustav, s vrlo čestim i dosljednim prebacivanjima naglasaka prema početku riječi te brojnim zanaglasnim dužinama, počeli doživljavati kao osobitost te »skrajnje štokavštine« odnosno regionalnoga, ruralnoga, pa možda čak (posebno posljednjih godina) i srpskoga tipa naglašavanja.

Mislim ipak da je u svemu tome presudna bila činjenica da su i sami štokavski govori (bar oni koji nisu »centralni«) imali »unutarnju prozodijsku potenciju« (Škarić-Babić-Škavić-Varošaneć 1987: 139) koja je tako reći odvajkada generirala silazne naglaske i na nepoččetnim slogovima, što zapravo znači da su to oduvijek bili naglasci koji se nisu odlikovali »centralnoštokavskom silinom«, koja je doista takve naravi da se može realizirati samo na poččetnim slogovima. Spomenuta potencija očitovala se i u nekim pojavnostima vezanim za domaće riječi, a još više u posuđenim riječima, i to:

1. Odvajkada je bilo riječi, posebice višesložnih, s kojih naglasci nisu prelazili na proklitiku, npr. *za učēnika, u nēpovrāt, u mōrima, kraj sāmōstāna*[4] i sl., a pogotovo kad poziciju prednaglasnice zauzima kakva dvosložna ili višesložna riječ, npr. *prema bājnama, izvan pāmēti, među stārima, između vlāsniaka*[5] itd.

2. Silazni naglasci javljali su se i u nekim oblicima, posebice u oblicima genitiva množine, u kojima uzlazni naglasci često metatoniraju u silazne, a ne prenose se za slog naprijed, dijelom svakako i zbog toga što bi to bio jedini oblik u paradigmi koji bi imao naglasak na tom mjestu,[6] npr. *sažētākā, podātākā, muškārācā, žumānjākā, Slavōnācā, dragovōljācā, domačīnstāvā, prijatēljstāvā, sveučilištārācā, samostānācā, romanopīsācā*. [7] Čuju se, istina, osobito u »centralnih štokavaca« i u naziranim tipovima govorenja, i naglasci tipa *sažētākā*, ali mislim da ne bi bilo teško pokazati kako ovi prvi posve prevladavaju.

3. Slično se često događa i u superlativu, koji se doživljava kao svojevrsna složenica, npr. *najtvrdī, najgušćī, najlūdī, najdōnjī* i sl.

4. Ima puno složenica u kojima druga riječ zadržava svoj, silazni naglasak, koji se ni u »centralnoj štokavštini« nije prenosio i ne prenosi se za slog naprijed, npr. *poljoprīvreda, jugozāpad, samopōsluga, protunāpad, samoūprava, slavodōbitan, svetohrānište, slavenosrpskī, strojobrāvār, samozāštita, zemljovlāsniak* itd. U posljednje se vrijeme po rječnicima, ali i drugdje, takvi silazni naglasci metatoniraju u uzlazne (npr. *poljoprīvreda, jugozāpad*), ali mislim da takvim postupcima nema osnove u govornoj praksi (ili, preciznije, mislim da je to relativno obično za riječku regiju, ali ne za ostale).

5. Prodor silaznih naglasaka na nepoččetnim slogovima mogle su pripomoći i neke kratice koje često imaju silazne naglaske na ultimi, a u kosim padežima u pravilu kratkosilazni na penultimi, npr. *hadezē* (HDZ) – *hadezēa, haeselēs* (HSL) – *haeselēsa, esdepē* (SDP) – *esdepēa, eseferjōt* (SFRJ) – *eseferjōta, afežē* (AFŽ) – *afežēa*[8] itd.

6. Što se tiče riječi stranoga podrijetla, uvijek je bilo dosta onih u kojima su se silazni naglasci (u praksi) realizirali na unutrašnjim ili završnim slogovima. Za ovu priliku pozornije sam pregledao samo one običnije riječi stranoga podrijetla koje počinju sa *r* te na osnovi toga došao do ovih rezultata:

a. Dvosložne riječi relativno se rijetko ostvaruju s kratkosilaznim na ultimi, ali ni to nije isključeno, pogotovo kod »zagrebačkih štokavaca«. Preneseni naglasci u pravilu su češći kod običnijih i/ili davno primljenih riječi, npr. *rādīst, rāsīst, rēlist, rēlikt, rēmont, rēvanš, rēvers, rūsīst* i sl., dok

su kratkosilazni naglasci na ultimi češći kod novijih riječi,[9] npr. *reprìnt, resèt, reskri̇pt, resùrs, retèrn, retùš* i sl.

b. Puno su rjeđe riječi, dvosložne, višesložne i/ili složene, koje se realiziraju (i) s dugosilaznim na ultimi, npr. *repesâž, resantimân, rešô, retûr, radiofâr, renomê, rezimê, rokokô, rondô*.

c. Zato su vrlo česte trosložne ili višesložne riječi u kojima se kratkosilazni realizira na ultimi. Takav je naglasak u stranim riječima (osobito onima na *-ist*) u većini slučajeva i običniji, bar u razgovornom stilu i uopće u nenadziranim tipovima govorenja, nego pomaknuti (običnije je npr. *recenzènt nego recènzent*), npr. *racionalìst, radarìst, radijãnt, radikalìst, radiotelegrafìst, realìst, rebelijãnt, recidivìst, recipijènt, referènt, reflektãnt, reformìst, regionalìst, rekonvalescènt, rekurènt, relativìst, remitènt, replikãnt, reprezentãnt, respicijènt, revanšìst, revivalìst, revizionìst, rezervìst, rojalìst, romanìst, rudimènt* itd.

d. Vrlo je čest dugosilazni naglasak na penultimi, i u spomenutim riječima na *-or*, ali i u drugima, npr. *racionalizãtor, radijãtor, radiokomentãtor, Ravèna, realizãtor, recitãtor, refektôrìj, reformãtor, refûgij, [10] regenerãtor, registrãtor, regulãtor, rekuperãtor, rekvizitãrìj, reorganizãtor, repetìtor, repositôrìj, respirãtor, responzôrìj, restaurãtor, retrovizor, revìzor, rezonãtor, rimãrìj, rubeôla, ružãrìj* itd. Inačice tipa *radijãtor* u pravilu su obilježene ili kao izrazito »centralnoštokavske« ili kao rezultat posebnoga nadziranja.

e. U trosložnim i višesložnim riječima čest je također i kratkosilazni naglasak na penultimi, npr. *recèptor, recèntan, referèncã, refrãktor, regèsta, rekonkvìsta, rekòrdan, relevãntan, renesãnsã, remitèntan, reprèsor, reprodùktor, rezistèntan, rezonãncã, rezultãnta, rigolèto, rikavèla, riskãntan, rižòto, rodèo, romãncã, romanèskan* itd. Inačice s prenesenim naglascima (npr. *refèrencã, relèvantan* ili *repròduktor*) još su obilježene nego one tipa *radijãtor*, a metatoniranja tipa *recèptor, recèntan, renesãnsã* također po mom sudu nemaju utemeljenja u praksi.

f. Dugosilazni naglasak javlja se i na trećem slogu od kraja, ali takvi primjeri nisu česti (bar u riječima koje počinju sa *r*,[11] npr. *reãlije, represãlije, rezìduum* i sl. I on se u spontanoj govornoj praksi vrlo rijetko prenosi za slog naprijed (npr. *reprèsãlije*).

g. Ima naravno i silaznih naglasaka na unutrašnjim slogovima koji se javljaju u složenicama, npr. *radioãktìvan, retroãktìvan, retroflèktor, ribonùkleinskì, rimokãtolik* itd. U takvim riječima prenošenje za slog naprijed obično uopće ne dolazi u obzir (možda se još i može čuti npr. *retroflèktor* ili čak *rètroflektor* (po analogiji prema *reflektor*), ali teško da će itko izgovarati *retroãktìvan* ili *rimòkatolik*).

Na osnovi rečenoga može se zaključiti da naglasna distribucijska pravila novoštokavskoga narječja (posebice onoga koje Brozović zove »centralnim«) danas posve izvjesno nisu jednaka naglasnim distribucijskim pravilima hrvatskoga standardnoga jezika. Dok u novoštokavskom narječju uglavnom vrijedi ono što je ustvrdio Brozović (iako mislim da su njegove tvrdnje iz rasprave s Moskatelom i za to narječje ponešto prestroge), u hrvatskome standardnom jeziku ne samo da danas nije tako nego nije bilo tako ni ranije (npr. u vrijeme spomenute rasprave). Za standardni jezik nije dobro propisivati »skrajnju štokavštinu« (kako bi rekao spomenuti A. Veber Tkalčević),[12] u ovom slučaju skrajnju novoštokavsku prozodiju, već i zbog toga što je praktično u svim idiomima koji okružuju »centralnoštokavsko narječje« distribucija silaznih naglasaka uglavnom slobodna, od »perifernih« štokavskih govora u kojima su silazni naglasci mogući i na nepočetnim slogovima, do kajkavskog i čakavskog narječja u kojima silazni naglasci dolaze u bilo kojem položaju. Razumije se napokon da na prozodemska pravila hrvatskoga standardnoga jezika utječu i prozodemski sustavi jezika iz kojih se posuđivalo, posebno onih iz kojih se posuđivalo puno, kao što su npr. latinski, talijanski ili njemački.

Opisane naglaske na nepočetnim slogovima valja u hrvatskome standardnom jeziku dopustiti bar kao dubletne,[13] s tim da bi oni u nekim situacijama bili i primami, a preneseni naglasci obilježeni kao klasični, zastarjeli ili čak regionalni (običnije je npr. *magistêrīj* nego *magistērīj*, *radijâtor* nego *radijâtor*, *politikânt* nego *politikant*, *kabarê* nego *kabârê*, *esperânto* nego *espêranto* ili *esperânto* itd.). Razumije se da bi takva distribucija bila ograničena na neke oblike i neke tipove leksema, posebice posuđenih, a da se nikako ne bi trebala proširivati na primjere tipa *nastûpām*, *prepîšēm*, *proklînjēm*, *namètnēm*, *kovâč*, *pjevâč*, *balôn*, pa ni na one tipa *studènt* ili *profêsor* i sl.

Kad je riječ o naglasnoj normi bosanskoga standardnog jezika, mislim da je situacija utoliko drugačija što se ta norma, s pravom, u većoj mjeri nego norma hrvatskoga standardnog jezika oslanja na »centralnoštokavsko« narječje, pa je opravdano da u većoj mjeri bude »maretićevska«. Toga se u principu i drži Dževad Jahić u *Gramatici bosanskoga jezika*, s tim da on, po mom sudu, i pretjeruje bar u dvjema stvarima:

1. Mislim da nikako nije realno insistirati na klasičnim naglascima na dugim refleksima jata, tipa *snījeg* ili *mlijêko*. Tu bi realno bilo akcentuiranje kakvo je već duže vremena uobičajeno u hrvatskom standardnom jeziku, tj. *snijêg* i *mlijêko*,[14] jer se približno tako i govori (gotovo) na cijelom području Bosne i Hercegovine.
2. Mislim također da nema opravdanja ni za neka metatoniranja silaznih naglasaka u uzlazne, kao što je slučaj s primjerima tipa *inteligèntan*, *evidèntan*,[15] *kupopròdaja*,[16] a mislim isto tako da je pored klasičnih naglašavanja tipa *agitâtor*, *reprèsâlija* mogao dopustiti i inačice tipa *agitâtor*, *represâlija* (usp. Jahić-Halilović-Palić 2000: 124).

Stanje u srpskom standardnom jeziku mislim da je donekle slično onome u hrvatskom standardnom jeziku, s tim da su razlozi koji su do njega doveli posve drukčiji. Mislim naime da bi i u tom standardnom idiomu trebalo u većoj mjeri nego dosada tolerirati silazne naglaske na nepočetnim slogovima pored ostalog i zbog »perifernih« štokavskih (ili staroštokavskih) govora,[17] i zbog beogradskoga govora (kojemu je primjerice svojstvena neutralizacija opozicije po kvaliteti, napose kod kratkih naglasaka, te, kao i zagrebačkome, relativno veliko reduciranje dužina), i zbog južnosrbijanskih govora koji pripadaju torlačkom (ili tzv. torlačkom) narječju.

Što se tiče (još uvijek eventualnoga) crnogorskog standardnog jezika, za njega bi u još većoj mjeri negoli npr. za bosanski standardni jezik bila karakteristična klasična akcentuacija, uključujući i naglaske tipa *snījeg*, *mlijêko*, jer se oni tamo (rekao bih čak jedino tamo) doista i realiziraju (bar oni tipa *snījeg*). S druge strane, mislim da bi se u crnogorskom standardnom jeziku trebalo voditi računa i o specifičnostima nenovoštokavske (zetske) akcentuacije, koja bez sumnje uvelike utječe na crnogorsku govornu praksu.

Ono što je ovdje rečeno shvaćam kao mali prilog stabilizaciji hrvatske ortoepske norme, koja je već dugo najproblematičnija norma hrvatskoga standardnog jezika. Ta njezina problematičnost izvire dobrim dijelom iz činjenice da je ona i najkonzervativnija. Naime, normativci uglavnom insistiraju na tzv. klasičnoj ili »maretićevskoj« akcentuaciji, koja se ne zasniva na realnom stanju u pojedinim hrvatskim govorima (pogotovo urbanim), nego je zapravo strana većini govornika hrvatskoga standardnog jezika (izuzevši donekle samo »centralne štokavce«, čija je prestižnost od početka više nego upitna), pa se zapravo (u školama, kazališnim akademijama, na radiju i televiziji) uči kao strana. Istina je doduše da svaki standardni jezik treba učiti, ali mislim da je uspješnije i svrhovitije ono učenje koje se temelji (koliko je to moguće) na realnom govornom stanju pojedine zajednice nego ono koje počiva na strogim normativnim pravilima kojih se rijetko tko pridržava i kojih se je govornicima iz bilo kojih razloga objektivno teško odnosno prezahtjevno pridržavati.

Literatura

- Anić, Vladimir: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, ³1998.
- Babić, Stjepan: *O Daničićevu naglasnom sustavu kao sustavu*, Jezik, XV, Zagreb, 1968, str. 150-157.
- Brozović, Dalibor: *Akcentuacija tuđica na –or u hrvatskom jeziku*, Jezik, III, Zagreb, 1955, str. 118-123.
- Brozović, Dalibor: *O normiranju književnih naglasaka*, Jezik, VI, Zagreb, 1958, str. 65-72.
- Brozović, Dalibor: *O prilogu dr. Stjepana Vukušića za Ivšićev zbornik*, Stjepan Ivšić i hrvatski jezik, Zagreb, 1996, str. 175-176.
- Brozović, Dalibor: *O Stjepanu Ivšiću kao slavenskom i hrvatskosrpskom akcentologu*, Zbornik u čast Stjepana Ivšića, Zagreb, str. 25-36.
- Delaš, Helena: *Silazni naglasci na nepočetnim slogovima riječi*, magistarska kvalifikacijska radnja, Zagreb, 2000.
- Ivšić, Stjepan: *Izabrana djela iz slavenske akcentuacije*, München, 1971.
- Jahić, Dževad, Senahid Halilović i Ismail Palić: *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.
- Jonke, Ljudevit: *Akcentatska problematika hrvatskosrpskoga jezika danas*, Jezik, IX, Zagreb, 1961, str. 1-7.
- Kravar, Miroslav: *Akcent stranog leksika u svjetlu jezičnih kontakata*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, 26 (16), Zadar, 1987, str. 35-43.
- Kravar, Miroslav: *Uz recidiv sumnje u naš četvoroakcentatski sistem*, Jezik, XXX, Zagreb, 1982, str. 19-25 i 126-127.
- Lupić, Ivan: *Preskriptivna akcentologija i hrvatski standardni jezik*, diplomski rad, Zagreb, 2000.
- Moskatelo, Kuzma: *Akcentuacija tuđica na –or u hrvatskom jeziku*, Jezik, III, Zagreb, 1954, str. 51-56.
- Pranjković, Ivo: *Naglasak Lišana Ostrovačkih i Priručna gramatika*, Jezik, XXXI, Zagreb, 1983, str. 23-26.
- *Rječnik hrvatskoga jezika* (ur. Jure Šonje), leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb, 2000.
- Škarić, Ivo, Đurđa Škavić i Gordana Varošaneć-Škarić: *Kako se naglašavaju posuđenice*, Jezik, XLIII, Zagreb, 1996, str. 129-138.
- Škarić, Ivo, Đurđa Škavić i Gordana Varošaneć-Škarić: *O naglašavanju posuđenica još jednom, nakon Vukušića*, Jezik, XLIV, Zagreb, 1996, str. 66-73.
- Škarić, Ivo, Zrinka Babić, Đurđa Škavić i Gordana Varošaneć: *Silazni naglasci na nepočetnim slogovima*, Govor, IV/2, Zagreb, str. 139-151.
- Veber Tkalčević, Adolfo: *Zagrebačka škola (1884)*, Djela Adolfa Vebera, III, Zagreb, 1987, str. 458-462.
- Vukušić, Stjepan: *Nacrt hrvatske naglasne norme na osnovi zapadnog dijalekta*, Istarska naklada, Pula, 1984.
- Vukušić, Stjepan: *Naglasci tuđica na –ij*, Jezik, LXIII, Zagreb, 1996, str. 188-191.
- Vukušić, Stjepan: *Naglasno normiranje*, Jezik, XXXVII, Zagreb, 1989, str. 48-53.

- Vukušić, Stjepan: *Neprihvatljiva naglasnonormativna pravila*, Jezik, XLIV, Zagreb, 1996, str. 63-66.
- Vukušić, Stjepan: *O silaznom naglašavanju nepočetnog sloga*, Jezik, XL, Zagreb, 1993, str. 76-79.
- Zoričić, Ivan: *Naglasni odnosi i norma*, Školske novine, Zagreb, 1990.

Bilješke

[1] Označeni naglasici pripadaju K. Moskatelu. Moje bi označavanje bilo drukčije: *kilovat-sât, alàrm, prvomučenik, polumjesečnik, rižoto, grkokatolik* (mislim naime da jedna riječ nema više od jednoga naglasaka).

[2] Uzimam namjerno za primjer riječi koje su sigurno česte i kod »centralnih štokavaca«.

[3] Split je središte onog tipa štokavskog naglašavanja koje Brozović naziva južnodalmatinskim, a za koje su karakteristični naglasici tipa *matematika, politika, turizam* i sl.

[4] Naglasici tipa *zâ učenika, ù nepovrât, ù mōrima, krâj samostāna* u najmanju su ruku izrazito obilježeni.

[5] Naglasici tipa *prema bājnama, izvān pamēti, među stārima, između vlāsniaka* danas su ne samo rijetki i većini govornika hrvatskoga standardnoga jezika posve neobični nego teško da uopće dolaze u obzir.

[6] Katkad takva metatonija može biti svojstvena i vokativu (npr. *Dalmatinče*), a pogotovo nekim složeničkim vokativima, npr. *bubamāro* (usp. Škarić-Babić-Škavić-Varošaneć 1987: 147), ali je to puno rjeđe već i zbog toga što je i sam vokativ sve rjeđi, napose vokativ višesložnih imenica.

[7] Tako naglašene oblike Brozović naziva »generalnim pogreškama« (usp. Brozović 1955: 119).

[8] Metatoniranje takvih naglasaka u primjerima tipa *hadezèa, haeselèsa*, na koje se vrlo često može naići, po mom sudu također nema utemeljenja u govornoj praksi.

[9] I to govori u prilog tezi da silazni naglasici na nepočetnim slogovima postaju sve običniji (a da nije obrnuto).

[10] Podrobnije o naglašavanju riječi toga tipa usp. Vukušić 1996.

[11] Kratkosilazni se na trećem slogu od kraja u načelu ne javlja u polazišnim oblicima, ako nije riječ o kakvoj složenici, npr. *retroàktivan* i sl. (usp. odjeljak g).

[12] U napisu *Brus jezika ili zagrebačka škola* Veber ističe kako ne bi bilo mudro da su ilirci »među kojima je bilo i štokavacah, namah« poprimili »skrajnju štokavštinu, jer bi tim morali žrtvovati silu dobrih riečih i frazah, kojih štokavština nepozna, i zabaciti dosta oblikah, koji su očevidno pravilniji, nego oni, koje je mjesto njih štokavština u novije vrijeme, premda ne skrozimice, razvila, pa bi tako bili otegotili, ako ne posve osujetili, posao ujedinjenja« (usp. Veber Tkalčević 1887: 458).

[13] Za to se, osobito kad je riječ o spomenutim oblicima genitiva množine, zalaže i Stjepan Vukušić (usp. Vukušić 1993: 76-79), koji inače ima uglavnom konzervativne nazore kad je riječ o naglasnoj normi (usp. osobito Vukušić 1984).

[14] U *Rječniku hrvatskoga jezika* (ur. Jure Šonje) susrećemo u tim slogovima naglaske koje bismo mogli nazvati turbodugosilazni i turbodugouzlazni, što smatram naprosto neozbiljnim.

[15] Po mom sudu opravdanije bi bilo preneseno naglašavanje tipa *inteligentan, evidentan* i sl.

[16] Dobro je što u takvim primjerima dopušta i dublete tipa *kupopròdaja*.

[17] Za njih su primjerice tipični i naglasici tipa *makàze, burgìje, éevabdžija* i sl.